

שמעתא עמיקתא

גליון תמ"ה | פרשת נצבים - וילך | תש"פ | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב'

פניני הלכה

דילג בתפלתו על פסוק מן המלכויות האם יצא יד"ח

עובדא הוה באחד שאחר שסיים תפילת מוסף של ר"ה, נתן דעתו שדילג על פסוק ובתורתך כתוב לאמר שמע ישראל וכו' מפסוקי המלכויות. ונשאלה השאלה בבית המדרש אם יצא ידי חובתו או שצריך לחזור ולהתפלל תפילת מוסף.

א - תנן (ר"ה לב) אין פוחתין מעשרה מלכויות מעשרה זכרונות מעשרה שופרות, ר' יוחנן בן נורי אומר אם אמר ג' מכולן יצא.

ואמרין **בגמ'** (שם) הני עשרה מלכויות כנגד מן, כנגד עשרה הילולים שאמר דוד בספר תהילים דכתיב בהו הללוהו בתקע שופר, רב יוסף אמר כנגד עשרת הדברות, ר' יוחנן אמר כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם.

ומספקי' לגמ' אליבא דר' יוחנן בן נורי היכי קתני, שלש מהתורה שלש מן הנביאים ושלש מן הכתובים, דהוה תשע, ואיכא בנייהו (בין ת"ק לר' יוחנן בן נורי) חדא. אם דילמא אחד מן התורה ואחד מן הנביאים ואחד מן הכתובים, דהויין להו שלש, ואיכא בנייהו טובא.

ופשטינן לה מודתניא אין פוחתין מעשרה מלכויות מעשרה זכרונות מעשרה שופרות, ואם אמר שבע מכולן יצא כנגד שבעה רקיעים, רבי יוחנן בן נורי אמר הפוחת לא יפחות משבע ואם אמר שלש מכולן יצא כנגד תורה נביאים וכתובים ואמרי לה כנגד כהנים לויים וישראלים.

ופרשי' - ואי ס"ד שלש מן התורה ושלש מן הנביאים ושלש מן הכתובים לכל (אחד ואחד), אי"כ שבע נמי שבע מן התורה שבע מן הנביאים שבע מן הכתובים, ה"ל ר' יוחנן בן נורי מוסיף.

ואסיקנא בגמ' שם אמר רב הונא אמר שמואל הלכה כר' יוחנן בן נורי.

והרי"ף (ח) **והרא"ש** (פ"ד סי' ג) הביאו ספק הגמ' בביאור דברי ר' יוחנן בן נורי, ופשיטות הגמ' דסגי בשלש מכולן, ודברי שמואל דהלכה כר' יוחנן בן נורי. וביאר **הר"ן** (שם) דאע"ג דבריייתא תניא הפוחת לא יפחות משבע, ההיא בריתא פלוגתא דמתניתין, ולפיכך לא הביאה רב אלפסי בהלכותיו.

וביאר עוד דהלכה כר' יוחנן בן נורי הלכך הכי נקטינן דלכתחילה בעינן עשר, מיהו אם אמר שלש שלש יצא. **ב - והרי"ף** אחר שביני סוגיית הגמ' הוסיף וכתב - ואסיקנא בסוף פירקא (הה) אמר רב חננאל כיון שאמר ובתורתך כתוב לאמר שוב אינו צריך, וכן אי"ר יהושע יש בו, מדכתיב ועשית מעקה לגגך ולא תשים דמים בביתך, ע"כ. ולפי"ז נמצא שחולה במחלה מדבקת או וירוס מדבק כגון נגיף הקורונה וכדו' חייב מה"ת להתרחק ע"מ שלא להדביק את חברו או ע"מ שיודע לו ע"מ שיוכל להיזהר ממנו.

ד. הומרת איסור גרם מיתה לחברו
וכבר הפליגו הפוסקים בחומר איסור גרימת מוות לחברו ר"ל אפי' שלא במתכוון, ע"י **בחינוך** (מצוה ת) שכת' שלפי שעוון הרציחה חמור עד מאד שבה השחתת העולם, עד שאמרו ז"ל שההורג נפש מזיד אפי' עשה כל המצוות אינו ניצול מן הדין, שנא' (משלי כ"ב פס' יז), אדם עשוק בדם נפש עד בור ינוס ולא ימלט, ולכן ראוי למי שהרג אפי' שוגג מכיון שבאת תקלה גדולה כזו על ידו, שיצטער עליה צער גלות ששקול כמעט כצער מיתה שנפרד האדם מאוהביו ומארץ מולדתו ושוכן כל ימיו עם זרים, ע"כ. וע"י **במהרי"ל וי"ל** (סי' קכה) שכת' בענין מעשה שהיה יהודי א' ששלח את חברו בשליחות בשכירות חוץ לעיר ובלכתו נהרג השליח שראוי ונכון הוא שהמשלח יקבל עליו תשובה מאחר שעל ידו נהרג, וטוב שיקבל עליו יסורין כגון תעניות מ' יום דכבר אמרו **בשבת** (קמ"ט): כל שחבירו נענש על ידו אין מכונינן אותו במחיצתו של הקב"ה, ע"י"ש. והביאו **המהרש"ל** (תשובה צו) **המהר"ם מלובלין** (סי' מז) **והצ"ח** (הקדמון סי' ה) הביא נמי כן בשם **הבאר שבע**, וע"י"ש שיצא לפקפק בזה כשהשליח הלך בנשק. וע' עוד **בפמ"א** (ח"א סי' תה).

הוא גופא ביאר דרב חננאל קאי אמקראות דמוספין, דכיון שאמר נעשה ונקטינן לפניך כמצוות רצונך כמו שכתבת עלינו בתורתך, שוב אי"צ לומר מקראות המוספין.

ובתוס' (כה) **ד"ה** אילמא) כתב דר"ת פ"י דרב חננאל קאי אפסוקי דמלכויות זכרונות ושופרות, והיכא דהתחיל פליגי רבנן ור' יוחנן בן נורי דלא יפחות למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה, אבל יכול לפטור עצמו לגמרי ע"י תורתך כתוב לאמר [אבל מקראות דמוסף צריך להזכיר לעולם].

ותוספת ביאור מצינו בדברי **הרא"ש** (פ"ד סי' י"ד) דכסאמר פסוק אחד גילה דעתו שאינו רוצה לכלול כולם בכלל ובתורתך כתוב לאמר, וע"כ לא יפחות מן המניין למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה.

ג - עוד תנן (כה) מתחיל בתורה ומשלים בנביא, ר' יוסי אומר אם השלים בתורה יצא.

ובגמ' (שם) מקשינן אם השלים דיעבד אין לכתחילה לא, והתניא ר' יוסי אומר המשלים בתורה הרי זה משובח. ואמרין דהכי קאמר מתחיל בתורה ומשלים

שמעתא אליבא דהלכתא

האם יש חובה מהתורה להכנס לסגר כדי למנוע התפשטות מחלה

א. חובה להתרחק מסכנה. ב. חובה להציל חברו מסכנה. ג. איסור לסכן אחרים. ד. חומרת איסור גרם מיתה לחברו. ה. חובה לבצע בדיקת קורונה. ו. חובת בידוד בשעת מגיפה. ז. למנוע שגרת חיים ע"מ לעצור קצב הדבקה. ח. סמכות הרשויות - דינא דמלכותא דינא.

א. חובה להתרחק מסכנה

איתא **בחולין** (י) חמירא סכנתא מאיסורא. וכתב **הרמ"א** (יו"ד סי' קטז סעי' ה) דעל כן יש לזהר מכל דברים המביאים לידי סכנה, ויש לחוש יותר לספק סכנה מלספק איסור, ואסור לסמוך על הנס או לסכן נפשו בכל כיוצא בזה. ויעו"י **בט"ז** (או"ח סי' סו סי"ק א) שלמד **מהגמ' ברכות** (נב): שהמסכן עצמו עובר על (דברים פ"ד פס' טו) 'ונשמרתם מאד לנפשותיכם'. וכן נראה **מהמ"א** (סי' קד סי"ק א). וכן הוא **בזהר הרקיע** (מצוה ק"ח) **וברשב"ש** (רס"א ד"ה הצעיר). וע"י עוד בזה **בשמעתא עמיקתא** גליון ק"י.

ב. חובה להציל חברו מסכנה

ואיתא **בסנהדרין** (עג) תניא מנין לרואה את חברו שהוא טובע בנהר או חיה גורתו או לסטים באים עליו שהוא חייב להצילו, ת"ל (ויקרא פ"ט פס' לו) לא תעמוד על דם רעך. וכן פסקו **הטשו"ע** (ח"מ סי' תכח). ויעו"י **בגמ'** שם דיש חיוב לטרוח בגופו או להשכיר אחרים ולהוציא ממונו ע"מ להציל חברו. וכן פסק **בשו"ע** (שם). ויעו"י **בזרע אמת** (ח"ב סי' נא הובא בדרכי"ת סי' קנז סי"ק נז) **ובאג"מ** (ח"א יו"ד סי' רכג ד"ה והא דמפרש) פסקו שכל ממונו צריך למסור בשביל זה. אולם דעת **המהרש"ם** (ח"ה סי' תד) **והגר"ש"א זצ"ל** (אשרי האיש יו"ד פ"ב אות ה) דאינו חייב למסור אלא חומש ממונו. וע"י **במנח"ש** (ח"ג סי' קג אות ד) **ובתשובות והנהגות** (ח"ה סי' שצט).

ומ"מ כתי' **ביד רמ"ה** (שם) דמסתברא לן דהיכא דטרח ואגר אגורי ואצילה שקל מיניה, דעד כאן לא חייביה רחמנא אלא למטרח בלחדורי בתר אגורי אבל לאצוליה בממוניה לא, ע"כ. **והרא"ש** (סנהדרין פ"ח סי' א) **והטור** (שם) כתבו שאם יש לו ממון להציל עצמו חייב לשלם לחבירו. וכן פסק **הסמ"ע** (סי' קא) ותמה אמאי השמיטו המחבר והרמ"א. וע"י **בשמעתא עמיקתא** גליון רל"ו לענין חובת הצלה בשמכניס עצמו בספק סכנה.

ג. איסור לסכן אחרים

ונראה דלפי המבואר לעיל דמחויב מה"ת להציל חברו מסכנה משום 'לא תעמוד על דם רעך', ק"ו שאסור להכניס אותו בסכנה. ואף במקום שאינו סכנה ודאית נראה שיש משום לאו זה, דע"י **בתשב"ץ** (ח"ג סי' לו ד"ה וגם) שכת' דמחללין שבת עבור חולה מסוכן משום 'יוחי בהם' ומשום 'לא תעמוד על דם רעך'. וכן הוא **בלבוש** (ש"י שכת אות ג) **ובמ"ב** (סי' קד ד - ה). ומבואר דבסכ"י הדוחה שבת שהיא אפי' במקום כמה ספקות יש משום 'לא תעמוד על דם רעך'.

ועוד נראה שהמכניס את חברו בחשש סכנה עובר על 'לא תשים דמים' דיעו"י **ברמב"ם** (שם) שכת' שכל ממשול שיש בו סכ"מ מ"ע להסירו ולהשמר ממנו וליזהר בדבר יפה שגא' השמר לך ושומר נפשו, ואם לא הסיר, והניח המכשולות המביאים לידי סכנה, ביטל מ"ע ועבר על לא תשים דמים, ע"כ. וכן פסק **השו"ע** (ח"מ סי' תכז סעי' ח). וע"י **ביו"ד** (סי' שלד סעי' מג) דמי שיש ברשותו דבר המזיק, מנדין אותו עד שסיר הנוק. מבואר שיש חובה להרחיק כל חשש סכנה מחברו ובמקום שאין החשש רחוק הוא איסור תורה. וע"י **בפתח"ש** (נדקין פ"ו תה"ג).

וע"י עוד **בסנהדרין** (טז) שלמדו דחובה לרפאות חברו, אם הדבר בידו, דכתיב 'והשבותו' לרבות אבידת גופו. וכן הוא **בשו"ע** (יו"ד סי' שלז) וא"כ י"ל דכ"ש שאסור להכניסו בחולי. והעירוני שבדרך זה מצינו **ברש"ש** (כתובות יח), **בחלקת יואב** (ח"מ סי' ס) **ובקהלות יעקב** (בי"ק סי' א ד"ה ונראה). ולענין חובת הצלה במקום חשש הדבקות, ע"י משי"כ בס"ד **בשמעתא עמיקתא** גליון רל"ו.

שו"ר בס"ח (סי' תרע) שכת' בוה"ל: לפני עור לא תתן מכשול (ויקרא פ"ט פס' ד) שלא ירחף אדם שהוא מוכה שחין עם יהודי אחר אי"כ יודיענו שנאמר (שם פס' יח) ואהבת לרעך כמוך (שם פס' טז) וכתיב ולא תעמוד על דם רעך, ע"כ. ומדבריו מבואר שגם משום לפני"ע איכא בכה"ג. אולם **מהרמב"ם** (ל"ית רטז), **החינוך** (מצוה רלב), **הסמ"ק** (ל"ית קסח), **הסמ"ק** (מצוה קעב), **זהר הרקיע** (לאו יא) **והספר חרדים** (פכ"ד אות א) שאין משום לפני"ע בתניית ממש כתיבתא אבן וכדו' לפני רגלי חברו כפשוטו דקרא, אלא שלא לתת עצה שאינה הוגנת ושלא להכשילו באיסור. וכ"כ **במנח"ח** (מצוה רלב אות ד) שמהחנינוך והרמב"ם נראה דהפס' יצא לגמרי מפשוטו. **והגר"פ לרס"ג** (ל"ית נה עמ' 107 ד"ה ועוד יש מקום עיון וד"ה ואמנם) הקשה על הראשונים בזה אמאי לא מנו הלאו נמי כפשוטו דקרא. וישב דכל מכשול בידים בין בעיורו ובין בכל אדם יש בו בלא"ה אזהרה מיוחדת בפני"ע וגם עשה יש בו, מדכתיב ועשית מעקה לגגך ולא תשים דמים בביתך, ע"כ. ולפי"ז נמצא שחולה במחלה מדבקת או וירוס מדבק כגון נגיף הקורונה וכדו' חייב מה"ת להתרחק ע"מ שלא להדביק את חברו או ע"מ שיודע לו ע"מ שיוכל להיזהר ממנו.

ד. חומרת איסור גרם מיתה לחברו

וכבר הפליגו הפוסקים בחומר איסור גרימת מוות לחברו ר"ל אפי' שלא במתכוון, ע"י **בחינוך** (מצוה ת) שכת' שלפי שעוון הרציחה חמור עד מאד שבה השחתת העולם, עד שאמרו ז"ל שההורג נפש מזיד אפי' עשה כל המצוות אינו ניצול מן הדין, שנא' (משלי כ"ב פס' יז), אדם עשוק בדם נפש עד בור ינוס ולא ימלט, ולכן ראוי למי שהרג אפי' שוגג מכיון שבאת תקלה גדולה כזו על ידו, שיצטער עליה צער גלות ששקול כמעט כצער מיתה שנפרד האדם מאוהביו ומארץ מולדתו ושוכן כל ימיו עם זרים, ע"כ. וע"י **במהרי"ל וי"ל** (סי' קכה) שכת' בענין מעשה שהיה יהודי א' ששלח את חברו בשליחות בשכירות חוץ לעיר ובלכתו נהרג השליח שראוי ונכון הוא שהמשלח יקבל עליו תשובה מאחר שעל ידו נהרג, וטוב שיקבל עליו יסורין כגון תעניות מ' יום דכבר אמרו **בשבת** (קמ"ט): כל שחבירו נענש על ידו אין מכונינן אותו במחיצתו של הקב"ה, ע"י"ש. והביאו **המהרש"ל** (תשובה צו) **המהר"ם מלובלין** (סי' מז) **והצ"ח** (הקדמון סי' ה) הביא נמי כן בשם **הבאר שבע**, וע"י"ש שיצא לפקפק בזה כשהשליח הלך בנשק. וע' עוד **בפמ"א** (ח"א סי' תה).

ה. חובה לבצע בדיקת קורונה - דינם בער"ש

ונראה שכל שיש לו חשש סביר שנדבק בחולי כגון בנגיף הקורונה להזהר לשמור מרחק מאחרים ע"מ שלא להכניס אותם בחשש סכנה או לעשות בדיקה ע"מ לוודאות אם אכן נדבק, ואף כשאין חובה מטעם הרשויות מסתבר שדבר זה בכלל "לא תשים דמים". וכבר הביאו בכמה מקומות בשם **הגר"ש"א זצ"ל** (ש"ש"כ פ"ב"ה גהג ב ומנח"ש ת"י סי' לו אות ב) דכל דבר שהעולם חוששין לו משום סכנה הרי הוא נגד סכנה, וא"כ ה"ה בני"ד.

וי"ל שמותר לבצע בדיקות אלו אף בער"ש אע"פ שיש יהודים שיתנו תשובות הבדיקה בשבת, כי עסוקים הם בהצלה מחמת חשש פקו"ני להזהיר על אלו שעמדו בקרבתו ממש שימנעו מלהתקרב לאנשים בקבוצת סיכון וכדו'. וע"י **בשו"ע** (סי' רמח סעי' ד) שמבואר שמותר לגרום מער"ש היתר דפקו"ני בשבת אם עושה כן לצורך מצוה. וא"כ ה"ה בעניינו דאיכא משום צורך מצוה כי עד קבלת התוצאות צריך להיות בבידוד ויצטרך להמנע מלהתפלל בצבור, לימוד בצוותא ועוד. ואף יצטרך להתבטל מפרנסתו ולצורך פרנסה י"א דחשיב דבר מצוה כמבואר בפוסקים שם. ואף לדעת **המ"ב** (פתחת לסי' רמח סי' קכ) שבאופן שבודאי יצטרך לחלל את השבת למקלינן, מ"מ האינו אלא ספק כי יתכן שהתוצאות יהיו עוד לפני שבת או במוצ"ש. ואע"פ שאם ישאר בבידוד כמה ימים לא צריך להיבדק, מ"מ רשאי להיבדק, כי אינו מחויב להשאר בבידוד ע"מ למנוע הבדיקה כי עושה בהיתר כני"ל. ובר מן דין יש להתייר בני"ד כי באיחור הבדיקה יש משום חשש פקו"ני, כי במידה שיתברר שהנבדק חולה יש לשלוח לבידוד כל אלו שהיו בסביבתו ע"מ למנוע הדבקות. ומה"ט נרא' שבדיעבד אם באו לביתו לבדוקו בשבת, יבדק, ואין בזה משום חילול שבת והכל לפי הענין. וע"י **בשמעתא עמיקתא** גליונות קל"ב, שסי"ט ותל"ג.

ז. חובת בירוד בשעת מגיפה

אלא דיש לעיין במה הוא החיוב להתרחק מגרימת חשש סכנה לאחרים. דהנה **בב"ק** (ס' א) אמרו שאם יש דבר בעיר "כנס רגליך" כלומר הסתגר במהות ולא צאת לחוץ. ועי' **במהרי"ל** (ס"ג) שבשעת הדבר רשאי לברוח ומש"כ כנס רגליך הוא שלאחר שהתחיל והתחזק הדבר וכבר ניתן רשות למשחית אז יש לכנוס רגליו. ואמרינן **בשבת** (נב) אל יעמוד אדם במקום סכנה כו', ע"כ. והיש"ש (שם פ"ו ס"י כו) הסכים למהרי"ל דבכה"ג יברח. וכן הוא בחי' **הרע"א** (יו"ד ס"י קטז ס"ה) בשם **הרבנינו בחי"י**. ועי' **בזרע אמת** (יו"ד ח"ב סי' לב ד"ה הרי נ"ר) שהקשה על היש"ש שבמהרי"ל משמע שאינו חיוב וביאר שכוונת היש"ש שאם יכול לקיים "כנס רגליך" ולא לצאת מביתו אז אין חיוב לברוח והוא רק עצה טובה, אבל אם אינו יכול שלא לצאת מביתו אז מחויב לברוח. ועיי"ש שכת' דדוקא בדבר אמרו לברוח משום שבא מעיפוש האויר ושייך ג"כ הטעם דניתנה רשות למשחית כו' כי הוא עת שליטת הדין. אלא דעיי' **במקור החסד** (על הסי"ח שם) שציין לדברי **תשובת הרמ"א** (סס"ג) ושם כת' בענין משכיר הרוצה לחזור משכירות דירה מחמת שאשתו של השוכר חולה במחלה מדבקת, שאין זה דבר שראוי לחזור בנינו. כי מה שאומר שהוא חולי מתדבק כולו הבל ומו' שלבו נוקפו אומר כן, כי השם יתעלה הוא המוחץ והרופא, ע"כ. וכבר העיר המגיה שם שדברי הרמ"א סותרים דבריו גופא שנקט שיש חובה לברוח ממקום שיש מגיפה כמבואר להלן.

וכן **בנשמת כל חי** (פלאגי ח"ב חו"מ סי' מט) כתב בענין רופא המטפל בחולים בשעת מגיפה, ובני הקהילה חששו שמא ידביק אותם ורצו למנוע כניסתו לבהכ"ס. והביא דברי הרמ"א הנ"ל והקשה עליו, ומסיק שעל הרופא להתקין מחיצה מסביב למקום מושבו בבכה"ס שיהיו פתוחים בינו ובין שאר המתפללים, וכמו שמצינו לגבי מצורע **במש' נגעים** (פ"ג מ"ג) נכנס לבית הכנסת עושים לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים על רוחב ד' אמות נכנס ראשון ויצא אחרון. וכת' עוד דכשם שזאם צריך לשמור גחלתו שלא יגיע לאחרים נזק ממנה, וכשם שבדיני נזיקין על המזיק להרחיק את עצמו מן ג"כ בני"ד. ע"כ. וכן **בדברי יציב** (חו"מ סי' עט אות לו) דחה דברי הרמ"א ע"פ קושיא הנ"ל. וכן הוא **בשבת הלוי** (ח"ח ס"י רנא אות ה).

ועי' **במ"א** (ס"י תקעו ס"ק ג) בשם **השל"ה** דכשאבעבועות שקורין פקיון שפורחים בתינוקות ומתים, יש לגזור תענית, וכל אחד מחוייב להרחיק מן העיר בניו ובנותיו הקטנים, ואם לא עשה כן ה"ז מתחייב בנפשו. והקשה **הערוה"ש** (אות י) דהרי בגמ' איתא דבר בעיר כנס רגליך, ותיירץ דשאני האבעבועות דהוי מחלה מתדבקת ולכן החוב להרחיק מן העיר, ע"כ. וכן הוא **במ"ב** (ס"ק יד) ועי' מש"כ ע"ז **בזרע אמת** (שם ד"ה ה). ועי' עוד בזה **בשמעתא עמיקתא** גליון תכ"ג.

ז. למנוע שגרת חיים ע"מ לעצור קצב הרבקה

והנה מהפוסקים הנ"ל שפסקו שבשעת מגיפה יש להסתגר או לברוח ע"מ להנצל מלהדבק, יש משמעות שהדין מוטל על היחידים לשמור ע"ע, אולם לא חלה חובה להטיל מניעה על הרבים כגון הטלת סגר כללי כדי לעצור או למעט התפשטות המחלה ע"י מניעת יציאת נושאי המחלה (שאינם יודעים מכך) העלולים להדביק אחרים, דבכה"ג שהדבר גורם לשינוי סדרי העולם כגון ע"י סגר כללי ממושך וכדו' שמחמתו אנשים מאבדים עיסוקם ופרנסתם דבר עלול לגרום עוני ושיבושים בחיי בני אדם, אפשר שחובה כזו אינה חלה על הרבים אבל כל אחד ואחד לשמור על עצמו. וכן משמע קצת **מהבה"ל** (ס"י תקנ"ד ד"ה בדמקום חולי) בענין מחלת חלער"א שהיתה מחלה מדבקת כמבואר **באגרות הרע"א** (ס"י נא).

ואע"פ שיש לדחות ראייה הנ"ל כי יש"ש מהפוסקים דברו על חובת היחיד, אבל לא חובת הרבים התלויה בהחלטת בית הדין או מנהגי המקום כמו שמצינו בחו"מ ר"ש סימן קס"ג (ועי' **בצי"א** ח"ב ס"י כג) בשם הראשונים), מ"מ נראה להביא ראייה ברורה לדברינו כדלהלן.

איתא **בשבועות** (לה) אמר שמואל מלכותא דקטלא חד משייתא בעלמא לא מיענשא שנא' כרמי שלי לפני האלף לך שלמה למלכותא דרקינא ומאתים לנוטרים את פריו למלכותא דארעא, ע"כ. ופרשו **התוס'** (ד"ה דקטלא) בהוצאת למלחמת הרשות קאמר, ע"כ. ומבואר שיותר לצאת למלחמת הרשות כמו שנא' (דברים פ"ב פ"ג ט) כי תקרב אל עיר וגו', אע"פ שהיא רק להרחיב הגבול אע"פ שאין בזה משום הצלה וכדו' אלא דבר של רשות, וכמ"ש **הרמב"ם** (מלכים פ"ה ה"א) מלחמת הרשות והיא המלחמה שנלחם עם שאר העמים כדי להרחיב גבול ישראל ולהרבות בגדולתו, ע"כ, אע"פ שמדריך העולם שבמלחמה יהיו נהרגים משתי הצדדים ויגרמו עוד צרות כגון שבי וכדו' (ל"ע). ובאמת כבר תמה ע"ז **במנ"ח** (מצוות תכה ותד) אמאי שרי בכה"ג. ו**בחת"ס** (חו"מ סי' מד) כתב שלעולם מותר מפני שיש בזה משום **תיקון המדינה וצורך הנהגתה**. והנצי"ב (העמק דבר בראשית פ"ט פ"ה ה) כת' שבשעת מלחמה ועת לשנוא אז עת להרוג ואין עונש ע"ז כלל, **כי כך נוסד העולם**, וכדאיתא בשבועות שם דאפי' למלך ישראל מותר לעשות מלחמת הרשות אע"פ שכמה מישאל ירהגו ע"ז, ע"כ. וכן נראה **מהאמרי אש** (יו"ד סי' נב ד"ה ואף). ועי' עוד בזה **ברומי שדה** (עירובין מה. ד"ה שם פריש"י) **ובדבר יהושע** (ח"ב רס"י מה). נמצא שאין לחוש בחשש נפשות כשהוא תיקון המדינה וצורך הנהגתה, וכן הוא בני"ד. תדע שאם היו אוטרים טיעות בכביש היו הרבה אנשים נצלים מלמות בתאונות דרכים. ודו"ק. אלא שכל זה לענין חיוב, אבל אכתי ודאי מצוה איכא אם יש בידם לעשות כן ע"מ למנוע נזק של אחרים, ובכל כגון דא. והדבר תלוי לפי הענין, רווח מול הפסד, בפרט כשהדבר יגרום להצלת רבים דמסתבר שיש חובה בזה לפי עיני זקני הדור.

ח. סמכות הרשויות – דינא דמלכותא דינא

ומ"מ במדינות המחליטות להטיל סגר חלה חובה להישמע להוראות השלטונות משום דינא דמלכותא דינא. דהנה נח' הפוסקים האם דדי' נאמר נמי על דינים של בין אדם לחבירו (הנוגעים לדיני ממונות) או על עסקי המלך לחוד. ועי' **ברמ"א** חו"מ סי' שס"ט (ס"ה) שהביא להלכה בשם י"א דלא אמרינן דדי' אלא במסים ומכסים התלוים בקרקע, כי המלך גוזר שלא ידורו בארצו כי אם בדרך זה, אבל בשאר דברים לא, וי"א דאמרינן בכל דדי', וכן הוא עיקר, ע"כ. ובאר **הש"ך** (יו"ד סי' קסה ס"ק ח) דס"ל להרמ"א דדי' נאמר בכל דבר. ועיי"ש (חו"מ סי' ע"ג ס"ק לח) שתמה על הרמ"א כי בודאי לא אמורים בכל דבר דדי' כי מה שהוא נגד דין תורתנו אינו בכלל זה.

ומבואר דכל חוקי המלכות שהם לתיקון המדינה אמרינן בהו דדי', ואף להש"ך י"ל שהדין כן אם אינם נגד חוקי התורה. ואף תיקוני הדרכים וכדו' שאינם נוגעים לממון המלכות י"ל שהם בכלל זה, וכמבואר בלשון **ספר התרומה** (שער מו"ח אות ה) שכתב דדי' אינו נוהג כי אם בדברים שהם עסקי המלך כגון "ענייני הדרכים" והטסקאות, ע"כ. ולפי"ז י"ל שחוקים שיש בהם משום שמירת הגוף והנפש הם נמי בכלל עסקי המלך לצורך בני המדינה ואמרינן דדי'.

וגדולה מזו מציינ **בחתי"ס** (חו"מ סי' מד) שתקנות שנעשו ע"י שלטון טטובת הצבור למנוע אסונות, ואם לא היו נעשים על ידם היה חיוב עלינו לעשות כזה אסור לעבור עליהם, ואין לזה שייכות לדדי'. וכן הוא **בשבת הלוי** (ח"י ס"י רצא) ו**בפתח"ש** (ח"י ע"מ יד ד"ה ויש לדון). ועי' עוד **בשמעתא עמיקתא** גליונות ל"ה ותכ"ג.

מסקנא דדינא

א' אם פרצה מגפה בעיר (ר"ל) חובה מהתורה לשמור על עצמו ואף להסתגר בביתו אם יש צורך בכך. ב' אם יש לו חשש סביר שנדבק במחלה מדבקת כגון בנגיף הקורונה, עליו לבודד את עצמו ע"מ שלא להכניס אחרים בחשש סכנה, או לעשות בדיקה ע"מ לוודאות אם אכן הוא נדבק. ומותר לבצע בדיקה זו אף בער"ש אע"פ שיתכן שיהודים יתנו תשובות הבדיקה בשבת, כי עסוקים הם בהצלה מפני חשש פקיון. ג' הטלת סגר כללי על מנת לעצור או למעט התפשטות מחלה, כשהדבר גורם לשינויים חמורים בסדרי העולם כגון איבוד הפרנסה ושיבושים בחיי בני אדם, אין חובה מהתורה להטילו אלא על היחידים לשמור על עצמם. ומ"מ הכל לפי המקום והזמן לפי גודל הנזק שיתכן שיגרם וגודל ההצלה כתוצאה ממנו. והדבר תלוי בהחלטת מנהיגי הדור. ד' אם השלטונות קובעים סגר והגבלות שונות ע"מ למנוע התפשטות של מחלה חלה חובה להישמע להוראות.

בנביא ר' יוסי אומר משלים בתורה ואם השלים בנביא יצא.

ד - ולדינא כתב **הטור** (ס"י תקצ"א) - אין פוחתין מעשרה פסוקים שמלכות בכל אחד מהם, ומעשרה זכרונות ומעשרה שופרות, ורבי יוחנן בן נורי אמר אפי' לא אפרת אלא שלוש מלכויות ושלש זכרונות ושלש שופרות כגון שאמר אחד של תורה ואחד של נביאים ואחד של כתובים יצא, והלכתא כוותיה, ואפילו לא אמר מהם כלום אלא ובתורתך כתוב לאמר יצא. ודאי של כתובים ואחד של תורה צריך לומר עוד אחד על התחיל פסוק אחד של תורה צריך לומר עוד אחד לומר כלום יכול לפרט עצמו במה שאומר ככתוב בתורתך שאז כולל אותם כולם ביחד, שגם נביאים וכתובים מקרו תורה, ומי"מ נוהגין כתיב' לומר עשרה. ומתחיל בשל תורה וכו' ומסיים בשל תורה, ואם סיים בשל נביא יצא.

אולם **המחבר** קיצר בדבריו וכתב (שם ס"ד) - אומרים עשרה פסוקים של מלכויות ועשרה של זכרונות ועשרה של שופרות בכל ברכה, שלשה מהם של תורה, שלשה של כתובים, שלשה של נביאים, ואחד של תורה. ואם רצה להוסיף על אלו רשאי.

והרמ"א הוסיף בהגהותיו - מיהו או לא התחיל בשום פסוק רק אמר ובתורתך כתוב לאמר יצא. ויעויין **במג"א** (ס"ק ה) דצ"ל ג"כ וכן כתוב בדברי קדשך, וכן נאמר ע"י נביאך הנביאים (שי"ג ר"ה ח: סוף אות ד וכה"ג הגה"ט). אולם **הלבושי שרד** (שם) העיר דבורת כתב שא"צ לומר רק ככתוב בתורתך וכלל הכל, דגם נביאים וכתובים מקרי תורה].

ונראה דלדינא אף המחבר מודה דבדיעבד סגי בג' פסוקים מכולן, דמאחר דכן מפ' ברי"ף וברא"ש, אמאי נימא דיחלוק על דבריהם. [אולם דינא דהרמ"א י"ל דהשמיט דוקא וכמ"ש **בב"י** דהרמב"ם פליג על ההיא דינא דסיל' פ"י הגמ' כפי' הרש"י, וכ"כ בהגהות **הגרא"** (ס"ק י"ב)].

וכן מבואר **לדינא בגר"ז** (ס"י תקצ"א ס"ז) **ובערוך השולחן** (ס"י תקצ"א ס"ט) דאם אמר שלשה פסוקי מלכויות, שלשה פסוקי זכרונות, שלשה פסוקי שופרות, פסוק אחד של תורה, והשני של כתובים והשלישי של נביאים, יצא די"ח.

ובמטה אפרים (ס"י תקצ"א ס"ט) כתב - אבל אם התחיל בשום פסוק ולא אמר כולם רק אחד או שנים לבד, צריך לחזור אותו סדר שדילג בו פסוק אחד או שנים. עכ"ל. וצ"ע דאף אם דילג פסוק אחד או שנים מ"מ הזכיר ג' פסוקים כמבואר ברי"ף וברא"ש. ועיי"ש מ"ש **באלף למטה** (ס"ק ו').

ה - ובנדון דידן יש לצרף סברא נוספת דאנן אמרינן בפסוקי מלכויות דכתובים כל הפסוקים דשאו שערים ראשיכם וכו', ומבואר **בגמ'** (נב) דחשיבי לר' יוסי כה' פסוקי מלכויות, ולדברי ר' יהודה כג'. ופסק **הטור** (ס"י תקצ"א) כר' יוסי. וא"כ נמצא אף אם דילג פסוק אחד מפסוקי מלכויות אכתי אמר י' פסוקים, אלא דהעשירי היה מן הכתובים ולא מתתורה, ויעויין **בערוה"ש** (שם ס"ט) דנקט דהא דקאי בגמ' אם השלים בנביא יצא, ה"ה אם השלים בכתובים, צמאי שגא. **העולה לדינא** - אם בטעות דילג פסוק מן המלכויות או מן הזכרונות או מן השופרות, יצא די"ח. ואף אם דילג כמה פסוקים, כל שאמר פסוק אחד מן התורה, פסוק אחד מן הנביאים ופסוק אחד מן הכתובים, יצא ידי חובתו.

פניני מוסר

עניני שבת קודש

הכנת הנפש לשבת (ג)

הציפיה לשבת ע"י ההכנות - י"ז עיקר מצות יום הששי, ההכנה בכדי לקבל למחר את הנוראות והנפלאות של שבת קודש. והלמעשה הוא כפשוטו, וכמפורש בתורה, את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו, לנקות ולצחצח, לבשל ולאפות, פשטידה וחמין, ולקנות מטעמים לרוב, כל זה להראות השמחה והציפיה אלו באם של השי"ת ביום השבת.

ולאו דוקא בערב שבת, אלא גם להתכונן בכל ששת הימים שלפני השבת כפי שהיה עושה שמאי הזקן, לזכור הנה באה השבת, לצפות לה, ולבטא שמחתו וציפיותו על ידי שהוא מרבה בהכנות, ודואג ומשתדל שיהא הכל על הצד הטוב ביותר, שכל זה היא צפייה וכיסופים לקרבת השי"ת, וכפי מידת הרצון והציפיה באה אח"כ השראת הקדושה במתנה ממנו יתברך".

(שבת מלכתא ע"מ פה)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"

ניתן להאזין לשיעורי הלכה מבצעמח"ם שמענתא עמיקתא שליט"א בקול הלשון - טל': 6761* יש לחקיש 3-3-1 שלווחה 65

ניתן לתרום דרך "נדרים פלוס" - יש לחקיש: 1. קופות נוספות 2. חניכי ישיבות רמות ב' 3. גליון שמענתא עמיקתא

50

העלון נתרם לע"נ יצחק בן טירי ז"ל - לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503

© שמענתא עמיקתא - להצטרפות לרשימת התפוצה בדוא"ל יש לשלוח בקשה לכתובת: amikta@amikta.co.il או amikta571@gmail.com

